

Národní muzeum otevřelo expozici hub

Jan Holec

Národní muzeum, Mykologické oddělení, Cirkusová 1740, 193 00 Praha 9; jan.holec@nm.cz

Holec J., 2025: Národní muzeum otevřelo expozici hub. – Journal of the National Museum (Prague), Natural History Series 194: 195–206.

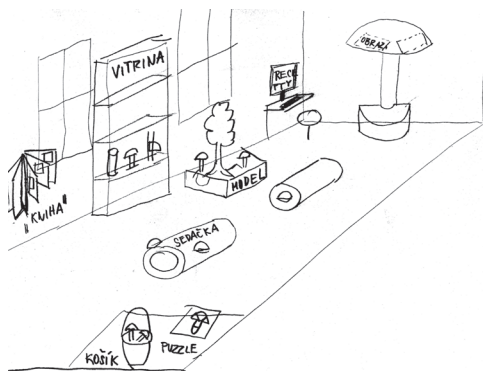
Po mnohaletých přípravách byla v Národním muzeu dne 7. srpna 2025 otevřena expozice Svět hub, lišejníků a rostlin. Pojdme si představit historii vzniku a obsah části věnované houbám, u jejíhož zrodu jsem jako jediný ze stávajících zaměstnanců mykologického oddělení byl po celou dobu. Článek je psán za mykologické oddělení a částečně i z osobního hlediska. Shrnuje jak fakta doložená ve stovkách postupně tvořených dokumentů a podkladů (zálohovaných v datovém úložišti Národního muzea), tak osobní postřehy k celému procesu vzniku expozice.

Historie příprav

Není mi známo, zda v minulosti v Národním muzeu nějaká větší a ucelená expozice hub byla. V éře vedoucího mykologického oddělení Zdeňka Pouzara (tedy v letech 1974–1995) zcela jistě ne, to mi sám potvrdil. Nezmiňoval se ani o tom, zda taková expozice existovala v éře Alberta Piláta (1930–1974). V mykologickém tisku nic takového podchyceno není, píše se jen o krátkodobých výstavách hub v 50. letech 20. století (Česká mykologie 9: 38–45, 1955; 10: 27–30, 1956).

První návrhy na vytvoření nových přírodovědeckých expozic obsahujících i část věnovanou houbám podalo mykologické oddělení spolu s ostatními odděleními Přírodovědeckého muzea v březnu roku 2007. V té době už bylo jasné, že se z Historické budovy Národního muzea vystěhují veškeré expozice a sbírky (to bylo dokončeno v roce 2011 a sbírky Přírodovědeckého muzea včetně mykologických byly natrvalo přesunuty do nových depozitářů v Horních Počernicích), proběhne rekonstrukce Historické budovy (k tomu došlo v letech 2015–2018) a poté se do ní nainstalují nové moderní expozice. Jako mykologové jsme rozhodně nechtěli stát stranou. Hned jsme však narazili na prostorové požadavky velkých oddělení připravujících tradiční expozice s rozměrnými exponáty (zoologie, paleontologie, mineralogie, antropologie), která požadovala „své“ původní expoziční sály a ještě některé navíc. Do Historické budovy samozřejmě plánovaly expozice i společenskovědní obory a ani tak velký komplex včetně přilehlého bývalého Federálního shromáždění, dnes Nové budovy Národního muzea, všem těmto požadavkům nestačil. V některých fázích to dokonce vypadalo tak, že prostor na houby se ani nenajde. Byl to tradiční problém někoho, kdo předtím žádné expoziční prostory neměl a jeho požadavky byly pro okolí nové a jaksi „nad plán“. Přesto se nakonec velkým diplomatickým úsilím podařilo žádané prostory získat, definitivně až někdy v roce 2017. Uspěli jsme i díky spojení s botaniky, kteří také žádnou dřívější expozici

neměli. Společně jsme argumentovali tím, že tak důležité říše organismů, jakými jsou rostliny a houby, musí mít v nových přírodovědeckých expozicích své místo. Nakonec nám byly přiděleny námi vyhlédnuté a požadované tři místnosti ve druhém patře ochozu nad hlavním schodištěm muzea. Dvě větší jsme věnovali houbám a rostlinám, a jednu menší uprostřed lišejníků, které tyto dvě říše propojují. Bylo to nakonec velmi symbolické – všechny tři místnosti byly před rekonstrukcí pracovními Přírodovědeckého muzea. V nynějším sálu hub až do stěhování sídlilo jeho ředitelství, zažil jsem tam během řady jednání již zesnulé ředitele Jiřího Čejku (1929–2025), který mě do muzea v roce 1995 přijímal, a poté Jiřího Litochleba (1948–2014). V sálu lišejníků měl předtím pracovní paleontolog Radvan Horný (1932–2015), v sálu rostlin rovněž paleontolog Vojtěch Turek.

Obr. 1. Jeden z prvních náčrtků, jak by mohl sál hub vypadat (J. Holec, 2016). Presentováno při oponentuře libreta. Výsledná expozice vypadá zcela jinak (viz kapitola Týmová práce a následující obrázky), ale řada navržených expozičních řešení byla v modifikované podobě využita.

Sbírání zkušeností

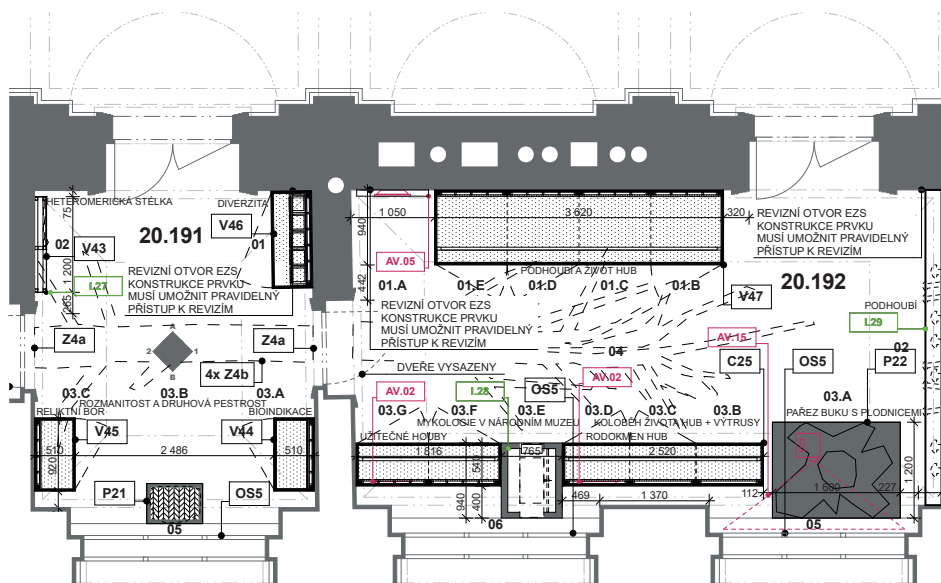
Součástí příprav stávajících expozic byly studijní cesty do zahraničí. V první fázi zástupci autorského týmu celého Přírodovědeckého muzea včetně mě pro inspiraci navštívili přírodovědecké expozice v Berlíně, Rostocku, Bonnu, Stuttgartu a Leidenu (2010). Konkrétně houbám a lišejníkům pak byla věnována cesta autorského týmu mykologického oddělení na velkou výstavu o říši hub ve Wiesbadenu (2018), jejíž tvorbu řídila vynikající německá mykoložka Meike Piepenbring z univerzity ve Frankfurtu nad Mohanem. S ní se dobře znám už od dob společného studia na univerzitě v Tübingenu v zimním semestru 1991/1992. Tato cesta byla zcela zásadní, protože pomohla vytříbit pohled na to, jakými všemi způsoby lze houby vystavovat a prezentovat (lyofilizáty, odlévané modely hub, sušené plodnice, zafixované Petriho misky, 3D tisky výtrusů, samolepky mycelia na podlaze sálu, extrakty pigmentů, dioramata ekosystémů, makro- i mikrofotografie, různé kvízy na dotykových obrazovkách, interaktivní prvky pro děti ve formě puzzle, atd.) a jak tato různá řešení v praxi působí.

Koncepce, libreto

Prvním konkrétním krokem při tvorbě expozice byl návrh základní koncepce s názvem „Svět hub a lišejníků“, který byl označen jako libreto (obr. 1). Vznikl v roce 2014 a byl oponován jak interně v rámci Národního muzea, tak externě, konkrétně Vladimírem Antonínem, mykologem Moravského zemského muzea v Brně. Libreto se dále rozpracovávalo a souběžně jsme začali shromažďovat vhodné exponáty, zejména dobře vyvinuté plodnice vybraných druhů hub pro lyofilizaci a působivé exponáty z kusové sbírky.

Scénář

Naprosto zásadním krokem byla příprava scénáře, který v excelové tabulce obsahoval konkrétní myšlenkové celky expozice a všechny vybrané exponáty včetně jejich charakteristiky, rozměrů,

LOKACE	POPIS
20.190.01	FOTOSYNTÉZA
20.190.01.BC	STROMOVITÉ FORMY
20.190.01.D	LISTY
20.190.02	STROM ŽIVOTA
20.190.03	ROSTLINY NA CESTÁCH
20.190.03.F	NEJ SEMENA
20.190.06	ÚVODNÍ INFORMACE
20.190.07	PŘÍRODNÍ KALENDÁŘ - KMEN DUBU
20.191.01	DIVERZITA
20.191.02	HETEROMERICKÁ STĚLKA
20.191.03.A	BIOINDIKACE
20.191.03.B	ROZMANITOST A DRUHOVÁ PESTROST
20.191.03.C	RELIKTNÍ BOR
20.192.01.B-E	PODHOUBÍ A ŽIVOT HUB
20.192.02	PODHOUBÍ
20.192.03.A	PAŘEZ BUKU S PLODNICEMI
20.192.03.B	KOLOBĚH ŽIVOTA HUB + VÝTRUSY
20.192.03.B-D	RODOKMEN HUB
20.192.03.EF	MYKOLOGIE V NÁRODNÍM MUZEU
20.192.03.G	UŽITEČNÉ HOUBY

LEGENDA:

	NAVŘZENÉ PRVKY
	EXPONÁTY - V POGLEDU
	EXPONÁTY - ZAVĚŠENÉ
	STÁVAJÍCÍ KONSTRUKCE BEZ ROZLIŠENÍ

LEGENDA MATERIÁLŮ:

	SKLO
	NÁTĚR
	ČALOUNĚNÍ
	MOŘENÉ DŘEVO
	AL KOMPOZIT ALT. AL PROFIL
	JINÉ MATERIÁLY
	JINÉ PRŮSVITNÉ MATERIÁLY
	UMĚLÝ KÁMEN

REVIZE: REV_201112

VEŠKERÉ ROZMĚRY NUTNO PŘEMĚRIT NA STAVBĚ!!!

VÝKRES: M. Č. 20.190-192 - ROSTLINY, LIŠEJNÍKY, HOUBY - PŮDORYS

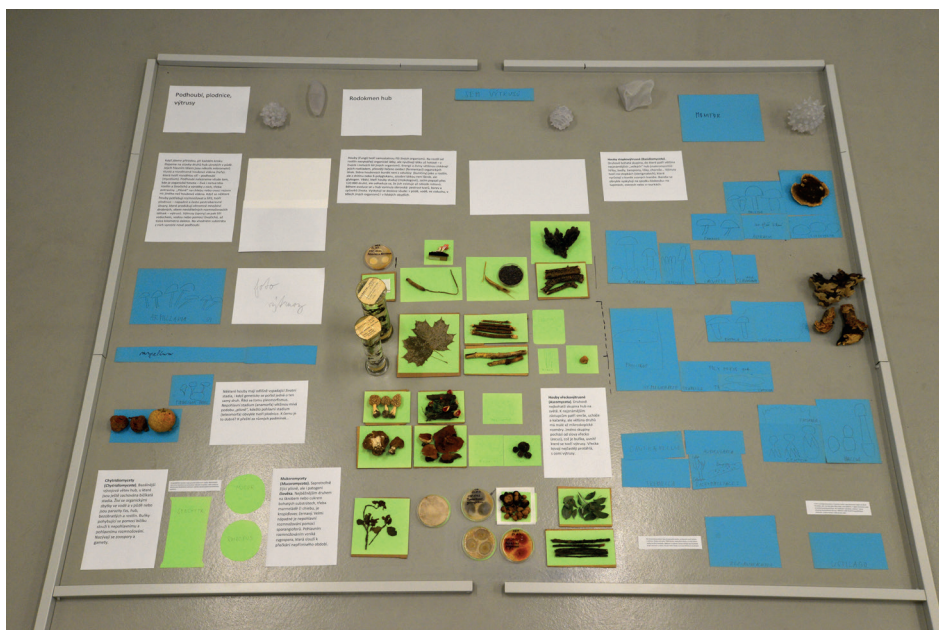
ČÁST: ŘEŠENÍ SÁLŮ - PŘÍRODA - II.PATRO

PROFESE: A+S ŘEŠENÍ

MĚŘÍTKO: 1:50 Č. VÝKR.: D.1.1.2.1

Obr. 2. Půdorys rozmístění hlavních expozičních prvků v sálech lišejníků (20.191) a hub (20.192) od architektů Daniela Kříže a Jana Albrechta a jejich kolegyně, scénografky Renaty Slámkové (finální verze, prosinec 2020). Při realizaci samotné došlo k některým změnám, byl např. vypuštěn architektury původně navržený strom podvěšený pod stropem sálu, mykologie navržený interaktivní prvek I.28 (otočný buben s ilustracemi hub; na jeho místo byl výsledně instalován úvodní panel) a dva monitory ve vitrínách (AV.02). Obsahové změny doznala i vitrína 03G–03F, kde je ve výsledku zpracováno téma Houby a člověk. Dotyková obrazovka AV.05 na stěně sálu by měla být doplněna v budoucnu.

hmotnosti, fotografií a popisek. Scénář už zohledňoval základní rozvržení sálů, vitrín a dalších prvků, které jsme od architektů atelieru Archilog (zvítězili v soutěži vypsané muzeem na tvorbu přírodovědeckých expozic) dostali začátkem roku 2018 (obr. 2). První verzi scénáře jsme za mykologické oddělení odevzdali v červenci roku 2018. Scénář se stal nejdůležitějším

Obr. 3. První návrh rozmístění exponátů a textů ve vitrině o biologii a diverzitě hub od J. Holce a M. Šandové. Jednotlivé prvky byly umístěny na podlaze depozitárního sálu D2.119 ve výšce znázorňující reálné rozměry vitríny, aby bylo možné otestovat jejich prostorové, logické a výtvarné vztahy. Ve výsledné expozici je zachováno cca 70% navržených řešení. Definitivní vzhled určili především grafici firmy Marvil a v menší míře i muzejní produkční tým a pracovníci firmy Tatem Mentis, vždy po konzultacích s autory-mykology.

dokumentem pro práci celého autorského týmu expozic (viz níže) a neustále se průběžně upravoval a doplňoval. Ve výsledku to bylo přes 10 na sebe navazujících verzí. Před sestavením scénáře jsme si v depozitáři mykologického oddělení testovali rozmístění textů a exponátů v reálných rozměrech, abychom viděli, co vše se do vitrín vejde a jaké logické a zároveň hezky působící celky a podcelky exponátů budou vhodné (obr. 3).

Týmová práce

Výsledná expozice není dílem jen muzejních mykologů, ale širokého týmu. Do hlavních myšlenek, výběru exponátů, způsobu jejich vystavení, tvorby textů a mnoha dalších věcí od roku 2018 postupně zasáhly tyto další subjekty: architekti Daniel Kříž a Jan Albrecht (vytvořili základní rozdělení prostoru pro jednotlivé expoziční prvky) a jejich kolegyně scénografka Renata Slámková (používala úsloví, že exponáty je třeba „rozehrát“), tehdejší ředitel Přírodovědeckého muzea Ivo Macek (v této funkci byl v letech 2015–2022), editorka Dana Emingerová (námi sepsané texty upravovala do populárnější podoby, překlady do angličtiny pak dělal David Hardekopf), firma Umdasch Story Design, která se svými subdodavateli zvítězila v soutěži o stavbu expozic (tedy zejména vitrín, soklů apod.), firma Capacity Expo (vybavila vitríny zádovými deskami, sokly a jejich potiskem), grafici firmy Studio Marvil (sestavili manuál pro výtvarné uspořádání všech prvků vitrín, stanovili strukturu textů v 6 úrovních, a v konečné fázi podle našich návrhů definovali rozmístění textů i exponátů), muzejní obsahová produkční Petra Caltová (koordinovala průběh tvorby a vznášela praktické provozní požadavky), pracovníci firmy Tatem Mentis (kteří vyrobili adjustační prvky a pomocí nich pak exponáty do vitrín připevňovali), a muzejní

produkční tým vedený náměstkem Petrem Brůhou, který při konečné instalaci expozice úzce spolupracoval i s nynějším ředitelem Přírodovědeckého muzea Jiřím Frankem. Místem, které všechny spolupracující subjekty spojovalo, bylo cloudové úložiště, kam se průběžně nahrávaly všechny potřebné dokumenty (architektonické výkresy, texty, grafické návrhy, fotografie, ilustrace).

Architekt, scénografka a grafici zvolili koncepci s téměř nulovým využíváním fotografií. Důvodem byla snaha, aby hlavní roli hrály trojrozměrné exponáty z muzejních sbírek. Pokud bylo něco nutno vysvětlit obrazově, použily se většinou na zakázku dělané pérové ilustrace výtvarnice Marty Láškové, ke kterým jsme dodávali odborné podklady.

Měli jsme velké štěstí, že konečná instalace naší expozice probíhala poměrně v klidu a již se zkušenostmi, které muzejní produkční tým získal během tvorby předchozích přírodovědeckých expozic, na jejichž vzniku se podílely vesměs stejné firmy. Byly to zoologická expozice Zázraky evoluce a paleontologicko-mineralogická expozice Okna do pravěku. Ty byly mnohonásobně větší a téměř všechny produkční postupy koordinující spolupráci mnoha externích firem se tam teprve utvářely, což se neobešlo bez řady porodních bolestí daných obsáhlostí expozice a jejich dlouhodobým trváním. Toho jsme my již byli ušetřeni.

Příprava velkých expozičních prvků

Dlouhodobě a průběžně jsme pracovali na třech velkých expozičních prvcích.

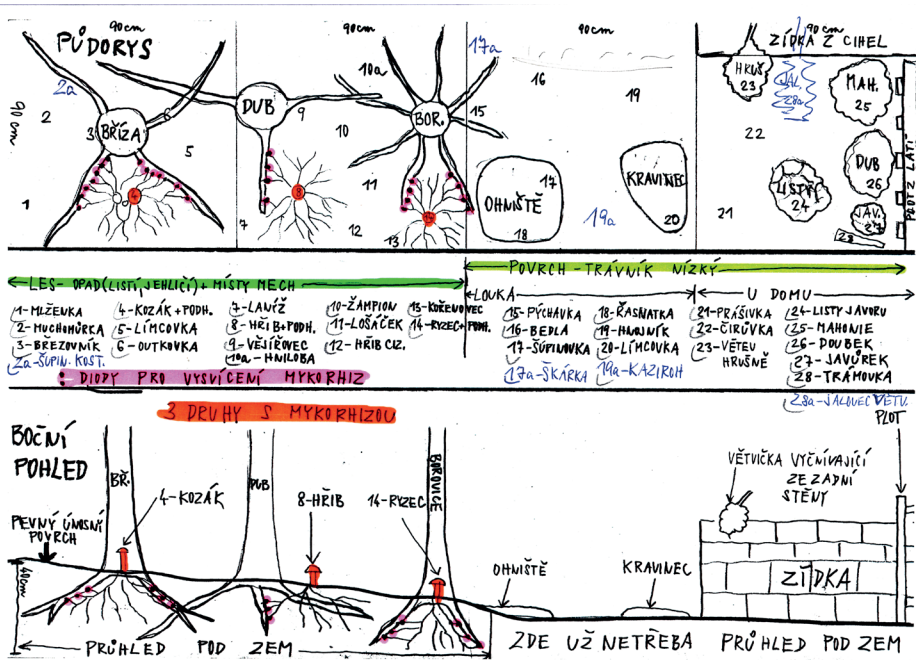
1. Zcela po své linii jsme připravovali velký pahýl buku s plodnicemi troudatce kopytovitého. Ten mi můj dlouholetý kamarád z rodných Prachatic, lesník Ladislav Řezník, nechal v květnu 2016 harvestorem vyvézt z lesa u Železné Rudy (kde by jinak postupně zetlel), kam jsme pro něj zajeli muzejní dodávkou Iveco. Pak bylo třeba nechat jej několik let vyschnout, zbavit hmyzu v mrazícím boxu zoologického oddělení v depozitářích Horní Počernice a v druhém kole i působením ionizujícího záření v konzervačním pracovišti muzea v Roztokách, restaurovat (to nám udělalo Uměleckoprůmyslové muzeum a v konečné fázi ještě externí muzejní spolupracovnice Olivia Eliash) a nakonec seříznout a vybrousit horní plochu, aby na ní byly dobře vidět okrsky dřeva, které si tam jednotlivé dřevozijné houby ohraničily (což udělali pracovníci firmy Tatem Mentis).

2. Dalším velkým prvkem byla interaktivní kovová stěna s prosvícenými maketami plodnic hub a světelným znázorněním sítí podhoubí, kterou na boční stěnu sálu navrhli architekti. Zhotovila ji firma Atelier design MM pod vedením velkého profesionála Petra Macka a ve spolupráci se sochařem Danielem Terčem. Průběžně jsme jim dodávali veškeré odborné podklady a informace.

3. Třetím klíčovým prvkem bylo rozměrné diorama na téma ekologie a trofismu hub, které podle našich návrhů (obr. 4) a z našich exponátů brilantně zhotovil výtvarník Jan Jírovec. Společně s ním jsem v lesích u Staré Boleslavi odebíral pláty hrabanky a trávy, které se po vysušení a dezinfekci vymražením použily jako podklad pro instalaci hub. Po své linii jsme do dioramaty sehnali reálné ohniště (to bylo dílem Markéty Šandové) a suché kravské lejno jako substráty pro antrakofilní a koprofilní houby. Naopak použity nebyly námi vykopané, přivezené a preparované kmeny a kořeny dubu, borovice a břízy, které nakonec skončily „v propadlišti dějin“ u prvně vybraného, avšak neúspěšného a následně vyřazeného zhotovitele dioramatu. Jan Jírovec si pak tyto prvky vyrobil sám formou odlitků jím opatřených kmenů.

Instalace

Samotná instalace všech prvků a předmětů do expozičního sálu a jednotlivých vitrín proběhla od podzimu 2024 do léta 2025, s velkým zdržením způsobeným zejména několikanásobným chybným potiskem zádoových desek a soklů vitrín jednou z externích firem. Hlavní roli při instalaci hráli pracovníci firmy Tatem Mentis, kteří exponáty upevňovali pomocí speciálních

Obr. 4. Návrh dioramatu o ekologii hub od J. Holce, který byl realizován v téměř nezměněné podobě. Stal se základem pro práci výtvarníka Jana Jírovce.

kovových držáků (každý z nich byl vyroben a na míru upraven pro potřeby konkrétního předmětu) ukotvených do zadní stěny vitríny. Těm jsme jako autoři expozice průběžně asistovali a ještě i v této fázi se dělaly poslední obsahové změny, pokud se ukázalo, že předem vybraný exponát něčím nevyhovuje nebo se během instalování poškodil (i k tomu bohužel několikrát došlo; naštěstí jsme vždy měli po ruce vhodnou zálohu). Popsaný způsob upevnění vytváří dojem, jako by se exponáty ve vitríně vznášely, což je docela neotřelá a působivá. Konečné instalaci předcházela tři kola zkoušek na černobílém velkoformátovém grafickém podkladu, vždy za účasti architekta, scénografky, grafiků, pracovníků firmy Tatem Mentis a obsahové produkční. Dvě kola proběhla v našich depozitářích v Horních Počernicích, závěrečné pak přímo v Historické budově Národního muzea, v jednom z prázdných velkých sálů ve 2. patře, který byl dočasně použit jako „dílna“ (obr. 5). Definitivně se tím určila výtvarně působivá pozice exponátů jak vůči sobě, tak vůči předtištěným textům a popiskám na zadní stěně nebo šikmých soklech vitrín. Zcela nakonec exponáty nasvítla designérka osvětlení Pavla Beranová, vitríny se vyčistily (obr. 6), uzamkly, muzejní IT pracovníci spustili časosběrné projekce, a bylo po 18,5 letech příprav hotovo. Otevření expozice 7. srpna 2025 proběhlo bez vernisáže i větší mediální propagace, což nás, kteří jsme její přípravou strávili mnoho času, poněkud zabolalo. Určitou omluvou byl fakt, že ve stejné době a na stejném patře muzea se připravovala a posléze byla otevřena velmi sledovaná a přísně střežená výstava s originály fosilií předků člověka Lucy a Selam zapůjčenými z Etiopie (v rámci nové expozice Lidé a jejich předci), jejíž návštěvníkový provoz by nebyl slučitelný se souběžnou vernisáží naší expozice.

Obr. 5. Test vztahů mezi texty na zkušebním potisku zadní stěny vitríny a adjustovanými exponáty v „pracovním“ sálu Historické budovy Národního muzea (nyní je v něm expozice Lidé a jejich předci). Na základě testu se upravovaly jak pozice grafických prvků a textu, tak pozice otvorů pro zasunutí adjustačních prvků. Test provádí Jakub Křovák z firmy Tatem Mentis, v popředí navezené exponáty hub.

Obr. 6. Definitivní instalace exponátů do vitrín v expozičním sálu hub. Vitrínu se chystá otevřít obsahová produkční Petra Caltová, v zadním sálu sedící Jiří Smíšek z firmy Tatem Mentis připravuje podhoubí václavky pro instalaci do kruhového terče vlevo.

Dlouhá doba vzniku

Proč celá příprava expozice trvala tak dlouho? Lze na to nahlížet několika způsoby a každý má své opodstatnění. Dělal se to rozvážně a důkladně, ve velkém týmu. Historická budova Národního muzea byla k dispozici až po definitivním ukončení generální rekonstrukce a plném znovuotevření budovy, tedy od roku 2020. Dále – Národní muzeum je veliký a složitý organismus, s desítkami budov a odborných oddělení. Před námi i souběžně se připravovaly další výstavy a expozice, jak přírodovědecké, tak společenskovední. Finanční prostředky poskytované Ministerstvem kultury ČR byly uvolňovány postupně, nikoli najednou. Roli hrálo i vytížení lidí, jak muzejních pracovníků, tak externích firem, protože všichni paralelně pracovali i na jiných projektech. Skloubení všech zainteresovaných pro tvorbu konkrétní expozice vždy nějakou dobu trvalo.

Umístění a hlavní tématické celky

Expozice je umístěna v muzejním sálu 20.192, který leží ve druhém patře Historické budovy na vnitřním ochozu centrálního muzejního schodiště. Ve stejném patře se nacházejí již dříve otevřená zoologická expozice *Zázraky evoluce* a souběžně otevřená expozice *Lidé a jejich předci*.

Sál hub je poměrně malý, má plochu přibližně 8 × 4 m. Vedle na něj navazuje menší sál lišejníků, za kterým se nachází větší sál rostlin. Tento celek tří místností má dva vstupy (do hub a rostlin) a uvnitř je volně a obousměrně průchozí. Ve všech sálech jsou zakrytá okna a je tím cíleně vytvořeno přitímní, v němž „září“ exponáty samotné. Druhým důvodem je ochrana exponátů před škodlivým vlivem slunečního záření. Vitríny jsou prachotěsné, uzamykatelné, s pasivní klimatizací v podobě vysoušecích náplní ve spodní neprosklené části.

Obsah sálu hub tvoří tři velké prvky, úvodní panel o říši hub a tři bloky vitrín s exponáty (obr. 7, 8). Veškeré texty jsou uvedeny v češtině a angličtině a popisky exponátů navíc obsahují latinská jména hub.

Velké prvky

Cílem těchto expozičních dominant je návštěvníky upoutat na první pohled a vtáhnout do děje. Po vstupu do sálu jako první zaujme neustále se opakující velkoplošná projekce krátkého časoběrného filmu, který zachycuje růst a zánik plodnice hříbu smrkového během 11 dní (obr. 7). Slouží k poučení (lidé se často ptají, jak dlouho roste hřib), zábavě (člověk žasne, kteří všichni živočichové se kolem plodnic „motají“) a také určitému „rozpohybování“ expozice. Hned vedle je na boční stěně připevněn největší a zároveň interaktivní prvek – černá kovová stěna se svítícími modely plodnic tří druhů hub, ke kterým se po stisku příslušného tlačítka pozvolna rozzáří jejich podhoubí, každé jinak barevné a jinak větvené (obr. 8). Návštěvníkům to má ukázat, že houba není jen plodnice, ale zejména podhoubí. Třetím velkým prvkem je reálný pařez buku ze šumavských lesů, jehož dřevo je místy částečně zetlelé v důsledku působení dvou druhů hub - spálenky skořepaté a troudatce pásovaného, který je přítomen i v podobě několika velkých plodnic (obr. 7). Na horní seříznuté ploše pařezu lze vidět tmavé linky podhoubí, kterými si jedinci spálenky skořepaté ohraničují „své“ okrsky dřeva. Je to vlastně reálná houbová katastrální mapa.

Úvodní panel

Nese základní shrnující text o říši hub a reprodukce vybraných barevných ilustrací hub (obr. 7). K reprodukci jsme záměrně vybrali obrazy dvou známých ilustrátorů, jejichž originály jsou kromě řady jiných uloženy v archivu mykologického oddělení Národního muzea. Velké houby zastupuje několik vyobrazení od akademického malíře Bohumila Vančury (1922–2013), který v minulosti dlouhodobě spolupracoval s muzejním mykologem Mirko Svrčkem (1925–2017).

Mikroskopické houby jsou zastoupeny v ilustracích libereckého rodáka, muzejního kustoda a světově známého přírodovědce a mykologa Augusta Carla Josepha Cordy (1809–1849).

Vitríny

Tři bloky vitrín představují houby z několika různých úhlů pohledu.

1. V prvním bloku tří spojených vitrín je předvedena základní biologie hub, tedy jejich životní cyklus a možnost existence dvou různě vypadajících životních forem (teleomorfy a anamorfy), jednak diverzita hub (obr. 7). Ve zjednodušení pro širokou veřejnost jsou demonstrovány čtyři hlavní fylogenetické skupiny hub – „primitivní houby“ (Chytridiomycota), „plísně“ ze skupiny Mucoromycota, vřecovýtrusné houby (Ascomycota) a stopkovýtrusné houby (Basidiomycota). Některé druhy lze vidět v podobě zafixovaných kolonií na agaru v Petriho miskách, jiné v podobě vysušených nebo lyofilizovaných plodnic a také několika modelů. Snažili jsme se návštěvníkům předvést pestrost morfologie plodnic hub na příkladu nejdůležitějších fylogenetických linií zmíněných čtyř skupin.

2. Druhý blok ze dvou spojených vitrín zpracovává téma Houby a člověk. Terč uprostřed představuje pět typů vztahu člověka k houbám, kterými jsou mykofob (houby nemá rád), mykoflegmatik (houby mu nic neříkají), mykofág (houby jen konzumuje), mykofil (houby ho baví a těší) a mykolog (houby odborně studuje). Ve výšečích kolem ukazujeme příklady hub, které baví a krmí, chutnají a voní, kvasí, škodí, léčí a chrání, mění vědomí, zabíjejí. Na vnímavé návštěvníky čeká skrytý test pozornosti – košík s jedlými houbami obsahuje i jeden druh, který by jídlo uvařené z vystavených plodnic znemožnil konzumovat.

3. Třetí blok ze čtyř spojených vitrín se věnuje ekologii hub. Návštěvníkům ji ukazuje diorama, neboli věrný model výseku přírody s troficky a stanovištně typickými houbami (obr. 4, 8). Diorama má lesní část znázorňující typický oligotrofní porost nížinné části středních Čech (zcela konkrétně se jedná o les za Brandýsem-Starou Boleslaví, odkud byl přírodní materiál pro část dioramaty odebrán), pak navazující louku a vedle ní přechod k lidskému sídlu evokovaný maketami staré cihlové zidky a dřevěného plotu. Z hlediska trofismu jsou představeny

Obr. 7. Výsledná expozice za návštěvníckého provozu. Vlevo dva velké prvky (časosběrné video růstu plodnice hříbu, pařez buku), za nimi dva bloky vitrín oddělené úvodním panelem.

Obr. 8. Kovová stěna se svítícími modely plodnic tří druhů hub (muchomůrka červená, hřib smrkový, holubinka hlínožlutá), ke kterým se po stisku příslušného tlačítka rozzáří jejich podhoubí, každé jinak barevné a jinak větvené. Zcela vlevo část vitríny s dioramatem, vpravo pařez buku, část vitríny o biologii a diverzitě hub a odraz časosběrného videa o růstu plodnice hřibu (dataprojektor je vlevo nahoře).

mykorrhizní houby, u kterých je pomocí průhledu do půdního prostoru znázorněno propojení podhoubí s kořínky tří dřevin (borovice, dubu a břízy) a tím vzniklé houbové kořínky neboli mykorrhizy (znázorněné ve shodě s realitou bílými válečky na kořincích), dále saprotrofové na nejrůznějších substrátech (lignikolní – na dřevě, detritikolní – na opadu, terikolní – na půdě, antrakofilní – na spáleništi, koprofilní – na výkalu, keratofilní – na rohovině) a paraziti na dřevinách. Jako zpestření nám kolegové z entomologického oddělení poskytli jedince pěti druhů hmyzu typických pro plodnice hub a lesní prostředí.

Autoři a jejich spolupracovníci

Subjekty, které expozice postavily, už byly představeny. V této části vypisujeme přímé autory, tedy mykology Národního muzea, kteří zpracovali hlavní odbornou i popularizační koncepci, vybrali, preparovali či zhotovili exponáty, připravili scénář a napsali základy textů a popisky. Připojujeme i nejbližší externí spolupracovníky, kteří nezištně a kolegiálně pomohli opatřit některé exponáty, bez nichž by expozice nebyla úplná. Děkujeme jim! Na závěr jsou uvedeny i subjekty, které při přípravě exponátů pracovaly na placené bázi.

Mykologické oddělení

Jan Holec

vedoucí autorského týmu (v počáteční fázi i hlavní autor za celé expozice Přírodovědeckého muzea), celková koncepce, supervize po celou dobu přípravy, výběr nebo obstarání většiny exponátů, napsání většiny textů a popisek, komunikace s většinou externích spolupracovníků

Markéta Šandová

exponáty a texty pro následující témata: teleomorfa a anamorfa, primitivní houby, plísně, vřeckovýtusné houby, některé exponáty pro diorama, supervize při instalaci expozice, komunikace s některými externími spolupracovníky

Miriam Kuchaříková

lyofilizace hub, fotodokumentace kusové sbírky, pomocí níž se vybíraly některé exponáty

František Bouda

pomoc při převozech exponátů, zejména těžkých (pařez buku) a při získání některých exponátů pro diorama

Jan Matouš

pomoc při získání některých exponátů pro diorama, dodání kultury pivovarských kvasinek.

Petr Zehnálek

všestranná pomoc v závěrečných fázích instalace expozice

Externí spolupracovníci

Alena Kubátová, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy

dodání kultur mikromycetů na agaru

Ivan Jablonský, Česká zemědělská univerzita

dodání jedlých hub vypěstovaných na substrátu

Adéla Čmoková, Vít Hubka

Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy: dodání kultur a textů pro téma kožních onemocnění houbového původu

Jiřina Krátká

poskytnutí fotografie dermatomykózy

Jan Borovička, Akademie věd ČR

dodání plodnic rodu *Psilocybe*

Slavomír Valda, Správa CHKO Kokořínsko

dodání plodnic některých podzemních hub

Vladimír Gaar, Iveta Svobodová, Jan Uhlík, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský

dodání exponátů některých fytopatogenních hub

Ladislav Řezník, lesník

nalezení a dodání pařezu buku

Lenka Řezníková, dětská lékařka

dodání léku Penicilin

Pracovníci zoologického oddělení Národního muzea

umožnili dezinfekci pařezu buku v jejich mrazicím místnosti v Horních Počernicích a nově uzavřeli válce s konzervační tekutinou u dvou tekutinových preparátů

Externí fyzické či právnické osoby, které na zakázku zhotovily některé exponáty nebo se podílely na jejich přípravě k vystavení

Olivia Eliash, výtvarnice

repare některých exponátů

Jiří Polčák, Přerov

zhotovení některých modelů hub

Adam Bohdal, Český Krumlov

zhotovení některých modelů hub

MirAlf Media, Wien, Salzburg

nasnímání časosběrného videa zachycujícího růst plodnic hříbu smrkového

Konzervační ozařovací pracoviště Středočeského muzea v Roztokách

konzervace pařezu buku

Tomáš Stern, Restaurátorské oddělení Uměleckoprůmyslového muzea, Praha

restaurování pařezu buku

Zvláštní poděkování

Petra Caltová, Národní muzeum

za klidnou, obětavou, empatickou a trpělivou koordinaci závěrečné stavby expozice a za cenné připomínky k textu článku

Lukáš Sekerka, entomologické oddělení NM

za výběr a instalaci pěti druhů hmyzu do dioramatu o ekologii hub

Alena Bokvajová, Jan Vančura

dcera a syn akademického malíře Bohumila Vančury, jehož ilustrace hub v roce 2015 nezištně darovali do sbírek mykologického oddělení NM a bylo z nich možné vybírat předlohy k reprodukci na hlavní panel mykologické expozice

Summary

The National Museum opened an exhibition about fungi

Jan Holec

After many years of preparation, the exhibition World of Fungi, Lichens and Plants was opened at the National Museum on August 7, 2025. The article presents the history of its creation and the content of the section dedicated to fungi. The article is written on behalf of the Mycological Department and partly from a personal perspective. It summarizes both the facts documented in hundreds of gradually created documents and materials, and personal observations on the entire process of creating the exhibition.